

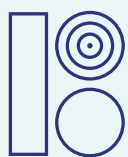

КРИМСЬКА ПРАВОЗАХИСНА ГРУПА

ДОПОВІДЬ

до Комітету з прав дитини
Організації Об'єднаних Націй

СИТУАЦІЯ З ПРАВАМИ ДІТЕЙ В АВТОНОМНІЙ РЕСПУБЛІКИ КРИМ та м. СЕВАСТОПОЛЬ У КОНТЕКСТІ ОКУПАЦІЇ ПІВОСТРОВА РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

Київ

Листопад 2020

Матеріал підготовлено за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» у межах проекту «Діти в умовах збройного конфлікту та російської милітаризації». Матеріал відображає позицію авторів і не обов'язково збігається з позицією Міжнародного фонду «Відродження».

ЗМІСТ

Вступ	2
Забезпечення щонайбільшою мірою виживання та здорового розвитку дитини (ст. 6 Конвенції)	2
Право на збереження індивідуальності та громадянства (ст. 8 Конвенції)	3
Право на доступ дітей до інформації(ст. 17 Конвенції)	4
Право на освіту (ст. 28 Конвенції)	5
Обов'язок держави поважати норми міжнародного гуманітарного права, що застосовуються до неї на випадок збройних конфліктів і мають відношення до дітей, та забезпечувати їх дотримання (ст. 38 Конвенції)	6
Рекомендації Російській Федерації щодо дотримання прав дітей, передбачених Конвенцією про права дитини	20

ВСТУП

Внаслідок окупації частини території України — Автономної Республіки Крим та м. Севастополь (далі — Крим) Російською Федерацією (далі — РФ) — остання виконує функції уряду на цій території через органи окупаційної влади РФ. Окупацію Криму РФ засудила Генеральна Асамблея ООН (далі — ГА ООН) резолюціями 71/205 від 19 грудня 2016 року, 72/190 від 19 грудня 2017 року, 73/263 від 22 грудня 2018 року, 74/168 від 18 грудня 2019 року про становище в галузі прав людини в Автономній Республіці Крим та місті Севастополь, а також у резолюціях 73/194 від 17 грудня 2018 року й 74/17 від 9 грудня 2019 року про проблему мілітаризації Автономної Республіки Крим та міста Севастополь.

Згідно з ст. 2 Конвенції про права дитини (далі — Конвенція), держави-учасниці поважають і забезпечують всі права, передбачені цією Конвенцією, за кожною дитиною, котра перебуває в межах їхньої юрисдикції, без будь-якої дискримінації, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного, етнічного чи соціального походження, майнового стану, стану здоров'я і народження дитини, її батьків чи законних опікунів або будь-яких інших обставин.

Цю доповідь підготовлено для направлення до Комітету з прав дитини Організації Об'єднаних Націй. Вона відтворює головні тенденції та порушення Конвенції про права дитини, зафіксовані Кримською правозахисною групою за період окупації Криму (починаючи з 2014 р).

Накопичення інформації про факти, розглянуті в цьому повідомленні, здійснювалося дистанційно шляхом аналізу даних з відкритих джерел. Крім того, інформацію щодо проведених заходів серед дітей підтвердили місцеві монітори Кримської правозахисної групи.

Інформацію, надану в доповіді, було передано до Міжнародного кримінального суду у вересні 2020 року в рамках повідомлення «Відповідальність посадових осіб Російської Федерації за примус населення Криму до служби в російських збройних силах (у контексті державної політики пропаганди військової служби серед дітей)», підготовленого Кримською правозахисною групою та прокуратурою Автономної Республіки Крим та м. Севастополь (Україна, Київ)¹.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЩОНАЙБІЛЬШОЮ МІРОЮ ВИЖИВАННЯ ТА ЗДОРОВОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ (СТ. 6 КОНВЕНЦІЇ)

Протягом 2020 року Кримську правозахисна група відзначала проведення низки масових заходів мілітаристської спрямованості, організованих органами влади РФ і органами окупаційної адміністрації Криму серед цивільного населення, зокрема, серед дітей. Це відбувалося попри необхідність ужиття заходів з обмеження проведення масових заходів в умовах пандемії COVID-19, чим наражається на небезпеку здоров'я присутніх в місцях масового скупчення дітей, і за умови, що, як інформує окупаційна влада, число хворих постійно збільшується². Такі дії порушують ч. 2 ст. 6 Конвенції про права дитини.

Приміром, в Криму з початку пандемії COVID-19 органи окупаційної адміністрації Криму й представники Збройних сил РФ організували й провели чотири задокументованих Кримською правозахисною групою масштабних масових заходів, на яких життя і здоров'я дітей наражалися на додаткову, нічим не обґрунтовану небезпеку інфікування COVID-2019, зокрема:

- У містах Криму 24 червня 2020 року, попри пандемію COVID-19, окупаційна влада провела військовий парад російських військ і техніки³.

¹ <https://crimeahrg.org/uk/propaganda-zbrojnih-sil-rf-sered-krimskih-ditej-e-elementom-primusu-do-sluzhbi-v-armii-okupanta/>

² <https://crimeahrg.org/ru/v-krymu-pyatuyu-nedelyu-nablyudaetsya-rezkij-rost-zarazhenij-covid-19/>

³ <https://crimeahrg.org/ru/v-krymu-okkupacionnye-vlasti-ne-obespechili-zritelyam-neobhodimyh-mer-zashhity-ot-covid-19-vo-v1remya-voennyh-paradov/>

- 26 липня 2020 року в Севастополі окупаційна влада провела серію масових заходів, присвячених дню військово-морського флоту РФ⁴.
- У Керчі з 27 до 29 серпня відбувся військово-технічний форум «Армія – 2020». На центральній площі міста військові РФ навчали місцевих дітей поводженню зі зброєю та пропагували службу в ВС РФ⁵.
- У Севастополі з 27 до 29 серпня також мав місце військово-технічний форум «Армія – 2020». На центральній площі міста військові РФ навчали місцевих дітей поводженню зі зброєю та пропагували службу в ВС РФ⁶.

ПРАВО НА ЗБЕРЕЖЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ ТА ГРОМАДЯНСТВА (СТ. 8 КОНВЕНЦІЇ)

Після окупації та спроби анексії Криму РФ реалізує нав'язування т. зв. «автоматичного» російського громадянства цивільним особам в Криму, що суперечить міжнародному гуманітарному праву, зокрема Женевським конвенціям і звичайному міжнародному праву й було засуджено Резолюціями ГА ООН 71/205 від 19 грудня 2016 року, 72/190 від 19 грудня 2017 року, 73/263 від 22 грудня 2018 і 74/168 від 18 грудня 2019 року.

Федеральним конституційним законом РФ від 21.03.2014 року № 6-ФКЗ «Про прийняття до Російської Федерації Республіки Крим й утворення у складі Російської Федерації нових суб'єктів — Республіки Крим і міста федерального значення Севастополь» ухвалено, що з дня прийняття до РФ «Республіки Крим» й утворення в складі РФ нових суб'єктів громадяни України й особи без громадянства, котрі постійно мешкають на цей день на території «Республіки Крим» або на території «міста федерального значення Севастополь», визнаються громадянами РФ, за винятком осіб,

⁴ <https://crimeahrg.org/ru/v-sevastopole-proveli-voennyj-parad-s-grubymi-narusheniyami-protivoepidemiologicheskikh-norm-foto/>

⁵ <https://crimeahrg.org/ru/v-czentre-kerchi-nesmotrya-na-pandemiyu-propagandiruyut-sluzhbu-v-rossijskoj-armii-foto/>

⁶ <https://crimeahrg.org/ru/v-sevastopole-vo-vremya-pandemii-provodyat-militaristskie-massovye-meropriyatiya/>

котрі протягом одного місяця після цього дня зголосяться зберегти наявне у них і (чи) їхніх неповнолітніх дітей інше громадянство чи залишитися особами без громадянства.

Водночас, особи, котрі мешкають в Криму, серед них і діти, потерпають від дискримінації⁷ та депортації у разі відмови взяти російське громадянство, що було відзначено й засуджено у вищезазначених резолюціях ГА ООН. Діти, які позбавлені батьківського піклування та не мають батьків (опікунів), котрі могли б відмовитися від громадянства РФ, також не спроможні вплинути на автоматичне отримання громадянства РФ.

Такі дії РФ щодо цивільного населення Криму порушують право дитини на збереження індивідуальності, включно з громадянством, закріплене в ч.1 ст. 8 Конвенції про права дитини. Окрім того, без російського громадянства в Криму фактично неможливо користуватися більшістю послуг, зокрема й системами охорони здоров'я, навчання в школах і ВУЗах, працевлаштування.

ПРАВО НА ДОСТУП ДІТЕЙ ДО ІНФОРМАЦІЇ (СТ. 17 КОНВЕНЦІЇ)

У Криму в порушення ст. 17 Конвенції про права дитини системно блокується доступ населення, зокрема й дітей, до незалежних від російської влади медіа й соціальних мереж.

Станом на кінець червня 2020 року, за даними моніторингу, здійсненого Кримською правозахисною групою, з 19 населених пунктів на півночі Криму українські радіостанції можна чути лише в 5. До того ж сигнал українських FM-радіостанцій, які мають ліцензії на мовлення в Криму, зумисно блокується російськими мовниками⁸. В інших населених півострова українські радіостанції заблоковані РФ від початку окупації — в березні 2014 року.

Окрім того, в Криму 8 провайдерів щонайменше в 7 найбільших населених пунктах цілком блокують понад 20 українських інформаційно-розважальних сайтів і 2 соціальні мережі⁹. Частина з цих сайтів продукує контент українською мовою, зокрема й для дітей. Також на території Криму заблоковано сайт Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, який, серед іншого, надає інформацію про освіту дітей на підконтрольній українській владі території України¹⁰.

Кримська правозахисна група у рамках досліджень ситуації зі свободою слова в окупованому Криму здійснила моніторинг російських і кримських ЗМІ й зафіксувала понад 700 прикладів використання ними мови ворожнечі¹¹. Переважно такі ЗМІ вдаються до розпалювання ненависті за національною ознакою (зазвичай, до українців і кримських татар¹²), а також за релігійними переконаннями (щодо мусульман і свідків Єгови). Водночас органи де-факто влади в Криму не перешкоджають використанню мови ворожнечі вибірково, внаслідок чого ксенофобські висловлювання у медіа й соцмережах щодо українців, кримських татар, мусульман і Свідків Єгови фактично залишаються безкарними¹³. Крім того, представники органів влади в Криму використовують мову ворожнечі в медіа та в прес-релізах силових відомств Криму й РФ. До підручника для 10 класу з історії Криму в 2019 році був уведений окремий розділ, що розпалює ненависть до кримських татар¹⁴.

⁷ <https://crimeahrg.org/ru/v-krymu-shtrafuyut-i-vydvoryayut-ukrainczev-ne-poluchivshih-rossijskie-pasporta/>

⁸ <https://crimeahrg.org/en/jamming-ukrainian-fm-radio-signal-in-crimea-strengthened/>

⁹ <https://crimeahrg.org/ru/v-krymu-8-provajderov-polnostyu-blokiruyut-30-sajtov/>

¹⁰ <https://mtot.gov.ua/ua/jak-gromadjaninu-z-tot-zareestruvatisja-na-zno>

¹¹ <https://crimeahrg.org/wp-content/uploads/2018/03/Hate-book-RU.pdf>

¹² <https://crimeahrg.org/ru/v-krymu-shtrafuyut-za-zloupotreblenie-svobodoj-massovoj-informaczii-no-pozvolayut-ispolzovat-yazyk-vrazhdy/>

¹³ <https://crimeahrg.org/ru/v-krymu-shtrafuyut-za-zloupotreblenie-svobodoj-massovoj-informaczii-no-pozvolayut-ispolzovat-yazyk-vrazhdy/>

¹⁴ <https://crimeahrg.org/ru/rossijskij-uchebnik-istorii-kryma-dlya-10-go-klassa-razzhigaet-nenavist-k-krymskim-tataram-pravozashhitniki/>

ПРАВО НА ОСВІТУ (СТ. 28 КОНВЕНЦІЇ)

Діти, котрі в 2020 році вступили на навчання до вищих навчальних закладів на території, підконтрольній уряду України, не можуть безперешкодно виїхати з Криму на навчання через обмеження, запроваджені РФ.

Як-от, згідно з Розпорядженням Уряду РФ від 27 березня 2020 р № 763-р «Про заходи щодо попередження потрапляння на територію РФ нової коронавірусної інфекції» діти, котрі мешкають у Криму, мали змогу виїхати з півострова лише один раз, необхідний для подання документів на вступ, але після повернення виїзд їм має бути заборонений. Станом на кінець листопада 2020 року студенти, котрі мешкають у Криму, навчаються дистанційно через карантин у вищих навчальних закладах України. З припиненням карантинних обмежень такі студенти будуть не спроможні виїхати на територію, підконтрольну уряду України, для продовження навчання.

РФ, як і раніше, не виконує вимоги ГА ООН і постанову Міжнародного Суду від 19 квітня 2017 року про тимчасові заходи у справі «Застосування Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму й Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (Україна проти Російської Федерації)», позбавляючи кримських дітей доступу до освіти українською мовою.

За результатами моніторингу Кримської правозахисної групи, в Криму не залишилося жодної школи, де вивчення всіх предметів здійснюється українською мовою. Класів з українською мовою навчання також значно менше, ніж заявлено окупаційною владою РФ. У школі № 20 м. Феодосія, що зазначена окупаційною владою РФ в Криму як школа з українською мовою навчання, викладання з усіх предметів відбувається російською мовою. Українська мова лишилася тільки як окремий предмет в окремих класах¹⁵.

¹⁵ <https://crimeahrg.org/ru/v-krymu-ne-ostalos-ni-odnoj-shkoly-s-ukrainskim-yazykom-obucheniya/>

ОБОВ'ЯЗОК ДЕРЖАВИ ПОВАЖАТИ НОРМИ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ДО НЕЇ НА ВИПАДОК ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ І МАЮТЬ ВІДНОШЕННЯ ДО ДІТЕЙ, ТА ЗАБЕЗПЕЧУВАТИ ЇХ ДОТРИМАННЯ (СТ. 38 КОНВЕНЦІЇ)

Окупація Криму РФ супроводжується порушеннями нею низки своїх зобов'язань як держави, що окупує, згідно з Конвенцією про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року. Приміром, РФ здійснює примус кримських мешканців до служби в збройних або допоміжних силах РФ, зокрема й за допомогою тиску чи пропаганди, що відзначалося в резолюціях ГА ООН в 72/190 від 19 грудня 2017 року, 73/263 від 22 грудня 2018 року, 74/168 від 18 грудня 2019 року.

У порушення ст. 51 Конвенції про захист цивільного населення під час війни й ст. 38 Конвенції про права дитини РФ у рамках політики т. зв. «військово-патріотичного виховання» здійснює пропаганду добровільного вступу до її армії серед дітей як шляхом проведення пропагандистських масових заходів, так і створюючи навчальні заклади й навчальні курси, що надають початкову військову підготовку для дітей і ставлять одним зі своїх провідних завдань підготовку дітей до служби в Збройних силах РФ, у межах загальноосвітніх шкіл.

Пропаганда служби в Збройних силах РФ здійснюється на підставі національного законодавства РФ і нормативних актів, ухвалених органами влади на окупованій території Криму.

Федеральний закон «Про військовий обов'язок і військову службу» від 28 березня 1998 №53-ФЗ¹⁶ визначає обов'язковий характер військової повинності громадян РФ, що передбачає військовий облік, обов'язкову підготовку до військової служби, призов на військову службу, проходження військової служби за призовом, перебування в запасі, заклик на військові збори й проходження військових зборів за час перебування в запасі. Законом встановлено, що мобілізації на військову службу підлягають громадяни чоловічої статі у віці від 18 до 27 років, котрі перебувають на військовому обліку чи не перебувають, але зобов'язані перебувати на військовому обліку, і не знаходяться в запасі. Цим законом на державні органи РФ (а також на органи влади на окупованій території Криму) покладаються завдання щодо здійснення військово-патріотичного виховання громадян.

Окрім того, постановою Уряду РФ від 30 грудня 2015 р №1493 «Про державну програму “Патріотичне виховання громадян Російської Федерації на 2016–2020 роки”»¹⁷ було визначено такі завдання у сфері «патріотичного виховання» громадян РФ, як «розвиток військово-патріотичного виховання громадян, зміцнення престижу служби в Збройних Силах РФ і правоохоронних органах», «сприяння формуванню умов для успішного комплектування Збройних Сил РФ, правоохоронних органів й інших структур підготовленими громадянами, котрі мають високу мотивацію до проходження військової та державної служби», «формування системи безперервного військово-патріотичного виховання дітей і молоді», «розвиток і активізація взаємодії військово-патріотичних об'єднань (клубів), військових частин і ветеранських організацій з метою підвищення мотивації у молоді до військової служби й готовності до захисту Вітчизни».

Постановою передбачено, що координатором Програми є Федеральне агентство у справах молоді. Крім того, Програма узаконює План заходів щодо реалізації державної програми «Патріотичне виховання громадян Російської Федерації на 2016–2020 роки», яким визначено завдання у сфері «патріотичного виховання» і ті суб'єкти, на кого покладено завдання щодо їх виконання. Серед цих суб'єктів, окрім державних органів РФ, визначені федеральний державний бюджетний заклад «Російський центр цивільного й патріотичного виховання дітей і молоді» (т. зв. «Роспатріотцентр»¹⁸), загальноросійська суспільно-державна організація «Добровільне товариство сприяння армії, авіації та флоту Росії» (т. зв. «ДОСААФ Росії»), федеральний державний бюджетний заклад «Центр підтримки молодіжних творчих ініціатив», загальноросійська суспільно-державна організація «Російське військово-історичне товариство», загальноросійська суспільно-державна дитячо-юнацька організація «Російський рух школярів», федеральний державний бюджетний заклад «Російський дитячо-юнацький центр».

Програмою також визначено, що на її реалізацію виділяється в 2016–2020 роках 1 718 691 500 рублів, зокрема за рахунок коштів федерального бюджету — 1 628 191 500 рублів.

Оскільки РФ позиціонує окупований нею Крим як частину власної території, принципи норм національного законодавства РФ мають обов'язкову силу для органів де-факто влади на території Криму.

Нормативною основою пропаганди служби в армії РФ серед дітей т. зв. «Республіки Крим» (адміністративно-територіальний суб'єкт, створений РФ на території Автономної Республіки Крим) є Указ Глави «Республіки Крим» «Про затвердження Концепції патріотичного й духовно-морального виховання населення в Республіці Крим» № 522-У від 18 грудня 2014 року¹⁹.

Згідно тез Указу, «ухвалення Концепції зумовлене потребою формування в Республіці Крим системи патріотичного виховання громадян, забезпечення єдиного підходу до процесу його організації, координації діяльності в цій сфері всіх суб'єктів її реалізації». Патріотичне виховання визначається Указом як «систематична й цілеспрямована діяльність виконавчих органів державної влади Республіки Крим, органів місцевого самоврядування муніципальних утворень у Республіці Крим і громадських організацій щодо формування у громадян високої патріотичної свідомості, готовності до виконання громадянського обов'язку й конституційних обов'язків із захисту інтересів Батьківщини».

¹⁶ https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_18260/

¹⁷ <https://base.garant.ru/71296398/Kfriends>

¹⁸ <http://docs.cntd.ru/document/901828960>

¹⁹ https://rk.gov.ru/rus/file/pub/pub_237906.pdf

Також Указом встановлено, що «цілями патріотичного виховання в Республіці Крим є формування патріотичних почуттів і свідомості громадян Російської Федерації, котрі мешкають у Республіці Крим, розвиток у них високої соціальної активності, громадянської відповідальності, здатності виявити себе у справі зміцнення держави, забезпеченні її життєво важливих інтересів і сталого розвитку». Засобами досягнення зазначених цілей визначено, зокрема, «вдосконалення військово-патріотичного виховання і підвищення мотивації до військової служби, отримання громадянами Республіки Крим первинних знань у сфері оборони й навчання основам військової служби».

Указом визначено, що «діяльність з патріотичного виховання в Республіці Крим здійснюється в рамках загальнодержавної політики, реалізованих в Російській Федерації у цій сфері, й ґрунтується на федеральних законах, нормативних правових актах Президента Російської Федерації, Уряду Російської Федерації, федеральній державній програмі з патріотичного виховання громадян Російської Федерації, законах й інших нормативних правових актах Республіки Крим, регіональних програмах у сфері патріотичного виховання в Республіці Крим». Указ долучає всі виконавчі органи державної влади «Республіки Крим», органи місцевого самоврядування муніципальних утворень у «Республіці Крим», наукові та освітні заклади, громадські організації та об'єднання до системи «патріотичного виховання», а для управління системою «патріотичного виховання», реалізації загальної стратегії у цій сфері діяльності, об'єднання зусиль органів влади, громадських і релігійних організацій і рухів створюються міжвідомчі структури — громадські (координаційні) ради.

- Указ також визначає напрями патріотичного виховання, як-от:
- формування основ російської громадянської ідентичності,
- здійснення інформаційної та пропагандистської діяльності з метою залучення молоді до участі в заходах «геройко-патріотичної спрямованості»,
- залучення молоді до занять військово-прикладними й службово-прикладними видами спорту,
- «виховання вірності бойовим і героїчним традиціям Російської армії, підвищення рівня престижу служби у Збройних Силах Російської Федерації»,
- «формування в суспільстві свідомого ставлення до виконання конституційного обов'язку щодо захисту свободи й незалежності країни, забезпечення її суверенітету» (як «виконання конституційного обов'язку» позиціонується служба в армії),
- «забезпечення ознайомлення підлітків і юнаків з життям і діяльністю військових підрозділів Збройних Сил Російської Федерації, з особливостями служби й побуту військовослужбовців»,
- «розвиток таких форм військово-патріотичного виховання, як оборонно-спортивний оздоровчий табір, навчально-польові збори, військово-історичні, військово-технічні та військово-спортивні клуби й об'єднання, школи юних моряків, льотчиків, прикордонників, десантників; військово-спортивні ігри, походи, курси, гуртки, спортивні секції»,
- розвиток кадетства, створення кадетських класів у закладах освіти.
- Постановою «Ради Міністрів «Республіки Крим» «Про затвердження Державної програми Республіки Крим «Реалізація державної молодіжної політики в Республіці Крим» від 30 квітня 2020 року №258²⁰ передбачено реалізацію таких цілей щодо дітей в окупованому Криму:
- формування позитивного ставлення суспільства до військової служби в Збройних Силах РФ;
- посилення ролі та створення умов для участі громадських об'єднань, некомерційних організацій, козацьких товариств, занесених відповідним чином до державного реєстру козацьких товариств РФ, у реалізації завдань у сфері патріотичного виховання;
- збільшення кількості учнів в освітніх організаціях, залучених до діяльності **«Всеросійського дитячо-юнацького військово-патріотичного громадського руху «Юнармія»;**
- зростання частки дітей і молоді, охоплених громадськими об'єднаннями, козацькими товариствами й організаціями «патріотичної» спрямованості (пошукові загони, військово-патріотичні, волонтерські організації, студентські загони, товариства дослідників історії, просвітницькі та інші організації);

²⁰ <http://docs.cntd.ru/document/570781098>

- формування світоглядних установок на «готовність громадян до захисту Батьківщини», підвищення престижу державної, зокрема військової, служби.
- З метою реалізації визначених Програмою завдань, на її здійснення заплановано надання з бюджету «Республіки Крим» в 2020–2024 роках 1 549 589 850 рублів (майже 22,03 млн доларів США).
- Виконуючи окреслені вище обов'язки із забезпечення реалізації заходів, що пропагують службу в армії РФ, окупаційна влада на території Автономної Республіки Крим ухвалила низку розпоряджень, що ними передбачається проведення заходів «військово-патріотичного» спрямування, зокрема таких, які є частиною серії загальноросійських заходів, а також визначаються обов'язки окупаційних органів влади з питань їх реалізації. Серед таких розпоряджень можна виокремити: Розпорядження Ради міністрів «Республіки Крим» від 20 жовтня 2016 року №1257-р Про затвердження плану заходів щодо реалізації на території Республіки Крим державної програми «Патріотичне виховання громадян Російської Федерації на 2016–2020 роки», затвердженої постановою Уряду Російської Федерації від 30 грудня 2015 року №1493²¹; розпорядження Ради міністрів «Республіки Крим» від 10 лютого 2015 року №96-р «Про затвердження Плану заходів з патріотичного виховання населення Республіки Крим на 2015 рік»²².

В окупованому місті Севастополь органи окупаційної влади ухвалили Закон «міста Севастополь» від 29 листопада 2018 року №462-ЗС «Про патріотичне виховання у місті Севастополь»²³. Відповідно до цього акту, «метою патріотичного виховання є відродження і зміцнення серед населення міста Севастополь основ патріотизму як пріоритетних духовно-моральних і соціальних цінностей, формування і розвиток, особливо у підростаючого покоління, найважливіших соціально значимих якостей особистості та спроможності проявляти їх у творчому процесі в інтересах суспільства і держави». Державні органи й військові формування, визначені в Законі,

²¹ <https://rk.gov.ru/document/show/6354>

²² <https://rk.gov.ru/document/show/4156>

²³ https://sevizakon.ru/view/laws/bank/2018/zakon_n_462_zs_ot_29_11_2018/opublikovanie/

здійснюють, зокрема, діяльність з військово-патріотичного виховання — комплекс заходів, спрямованих на «формування у населення міста Севастополь усвідомленої необхідності виконання конституційного обов'язку і зобов'язання з захисту Вітчизни, на підготовку до військової служби, виховання гордості за ... Збройні Сили Російської Федерації, на ... повагу до вітчизняної історії та військової служби».

Керуючись вищезгаданою нормативною базою, РФ створює на території окупованого Криму освітні заклади, де дітей навчають основам військової справи й схиляють до їхньої подальшої служби в армії РФ. Нижче наведено приклади таких закладів.

«Державний бюджетний загальноосвітній заклад Республіки Крим «Кадетська школа-інтернат «Кримський кадетський корпус»

Цілями цієї школи є²⁴:

- підтримка кращих традицій вітчизняної освіти й культури, народних і військових традицій;
- виховання і навчання кадетів з метою їхнього всебічного й повноцінного розвитку, соціально-економічної адаптації до самостійної діяльності, підготовка кадетів до військової чи іншої державної служби;
- реалізація поглибленої підготовки кадетів з військово-прикладних дисциплін;
- виучка кадетів бути фізично здоровими й витривалими, здатними терпляче переносити труднощі військової служби, виховання в них професійних умінь і психологічних якостей;
- формування у кадетів російської громадянської ідентичності, високої загальної культури, моральних, морально-психологічних, ділових і організаторських якостей, що сприяють вибору життєвого шляху на користь високоморального, професійного й відповідального служіння своєму народові.

²⁴ Створена Наказом Міністерства освіти, науки і молоді Республіки Крим» №91 від 03.07.2014 року на виконання розпорядження «Ради міністрів Республіки Крим» № 556-р від 24.06.2014 року <http://www.kril-kkk.ru/images/Documents/07.pdf>

«Державний бюджетний загальноосвітній заклад Республіки Крим «Керченський навчально-виховний комплекс інтернат-ліцей мистецтв».

Цей навчальний заклад вчить дітей шкільного віку основам військової справи й пропагує військову службу в армії РФ серед вихованців.

У ліцеї було створено класи військово-музичного напрямку навчання та виховання. Зокрема, в 5–6-х класах з військово-музичним напрямом навчання та виховання запроваджений курс «Юний кадет», під час якого учням викладаються основи військової справи²⁵. Щорічно заклад проводить заходи з прийняття в кадети²⁶ й випуск кадетів²⁷, під час яких щодо учнів здійснюється пропаганда військової служби в лавах військ РФ.

Відповідно до Статуту, ліцей зобов'язується здійснювати військовий облік громадян²⁸ і своєчасно надавати дані про військовозобов'язаних, а також забезпечити отримання учнями початкових знань про оборону держави, про військовий обов'язок громадян Російської Федерації, підготовку учнів-громадян чоловічої статі з основ військової служби.

Наприклад, у 2017/2018 навчальному році військовий комісаріат м. Керч взяв на військовий облік 15 кадетів 2001 року народження, що є підготовчим кроком до мобілізації в збройні сили²⁹. В 2018/2019 навчальному році на військовий облік було взято ще 11 юнаків 2002 року народження³⁰.

Державний бюджетний освітній заклад додаткової освіти міста Севастополь «Центр військово-патріотичного виховання учнівської молоді»³¹

Центр військово-патріотичного виховання видав наказ³², згідно якого були створені програми «Захисник Вітчизни», «Юний патріот», «Допривозник» і «Патріоти Росії», спрямовані на пропаганду служби в армії РФ і заохочення впровадження мілітаристської ідеології серед дітей різних вікових груп.

Програма «Захисник Вітчизни» спрямована на «формування патріотичної свідомості, соціальної активності, громадянської відповідальності, відданого служіння своїй Вітчизні, готовності до виконання громадського обов'язку й конституційних зобов'язань із захисту інтересів Батьківщини».

Цілями й завданнями програми «Захисник Вітчизни» є:

- виховання психологічної і фізичної готовності вихованців до служби в Збройних Силах Російської Федерації;
- прищеплення зацікавлення службою в армії, підготовка до служби за контрактом і вступу до вищих навчальних закладів³³.
- Курс програми «Юний патріот» призначений для «всебічної підготовки молоді до майбутньої служби в лавах Збройних Сил Російської Федерації. Програма орієнтована на військово-патріотичне

²⁵ Згідно Публічним звітам ліцею за 2015/2016, 2016/2017, 2017/2018 навчальні роки, річного плану ліцею на 2019/2020 навчальний рік http://licey-iskusstv.ru/Dokument/otchet/publichnyj_otchet_2016.pdf, <http://licey-iskusstv.ru/Dokument/otchet/otchet2016.pdf>, http://licey-iskusstv.ru/Dokument/otchet/otchet1t_publichnyj_2018.pdf, http://licey-iskusstv.ru/Dokument/plan/god_20.pdf.

²⁶ https://www.youtube.com/watch?v=zRLEIYp1-x4&list=PL7QjMbmXU6LrJHvpOPncOBtw_NjJlSZZg&index=916

²⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=l6r2PDpHFjY>

²⁸ Згідно з Федеральним законом від 28.03.1998 № 53-ФЗ «Про військовий обов'язок і військову службу», постановою Уряду РФ від 27.11.2006 року № 719 «Про затвердження Положення про військовий облік»

²⁹ Згідно публічного Звіту ліцею за 2017/2018 навчальний рік; Акт перевірки даних військового обліку призовників від 10.05.2018.

³⁰ Згідно з річним планом ліцею на 2019/2020 рік.

³¹ <https://cvpvum.edusev.ru/uploads/5000/20394/section/316118/licenziya.pdf>

³² наказ № 86 від 07.09.2016 року про затвердження додаткових освітніх загальноосвітніх програм https://cvpvum.edusev.ru/uploads/5000/20394/section/316121/prikazy/prikaz_ob_utverzhenii_dop_ot_07.09.2016_86.pdf

³³ <https://cvpvum.edusev.ru/uploads/5000/20394/section/316112/36506/Narva.pdf>

виховання юнаків і дівчат, має цільову установку готувати юнаків до захисту Вітчизни, ґрунтуючись на бойових традиціях Росії. Основна мета військово-патріотичного виховання у межах програми — «готувати учнів до захисту Батьківщини, свого народу, рідного краю, виховувати почуття поваги до Російської Федерації та її Збройних сил й гордості за них».

Метою програми «Юний патріот» є, зокрема, «виховання майбутніх громадян-патріотів, ладних служити своїй Батьківщині»³⁴.

- Цілями програми «Допризовник» є, зокрема, «виховання майбутніх громадян-патріотів, ладних служити своїй Батьківщині, сприяти формуванню позитивної мотивації до військової служби»³⁵.
- Цілями програми «Патріоти Росії» є, зокрема, «виявлення і розвиток здібностей кожного учня у військовій справі, формування в учнів вольових і моральних якостей громадянина й патріота Батьківщини, сприяння формуванню позитивної мотивації до військової служби»³⁶.

Виховання в рамках вищезгаданих програм здійснюється на підставі нормативних актів національного законодавства РФ³⁷.

Зазначені вище програми передбачають проведення занять зі стройової підготовки, базової військової підготовки, зокрема, набуття навичок роботи з певними різновидами піхотного озброєння (автомат Калашникова, ручні гранати).

Нахімовське військово-морське училище міста Севастополь

Нахімовське військово-морське училище міста Севастополь було створено Розпорядженням Уряду РФ від 4 червня 2014 року № 953-р «Про створення федерального державного казенного військового освітнього закладу вищої освіти «Чорноморське вище військово-морське ордена Червоної Зірки училище імені П.С. Нахімова» Міністерства оборони Російської Федерації»³⁸. Завданнями цього навчального закладу є, зокрема, підготовка кадрів для Збройних сил РФ, «формування в учнів державно-патріотичної свідомості, виховання їх у дусі вірності Росії, конституційному обов'язку, гордості за належність до Збройних сил Російської Федерації»³⁹. Навчальний заклад здійснює прийом на навчання дітей з 16 років⁴⁰.

«Муніципальний бюджетний загальноосвітній заклад «Середня загальноосвітня школа — дитячий садок №36» муніципальної освіти міського округу Сімферополь Республіки Крим»

Дитячий садочок своїм наказом⁴¹ відкрив три кадетських класи для заохочення та розвитку військово-прикладних навичок й ідей серед дітей дошкільного віку. Класи було відкрито «з метою активізації громадсько-патріотичного виховання підростаючої генерації та прищеплення учням кращих традицій класичного кадетського виховання, на підставі заяв батьків (законних представників)

Їхня основна мета — «створення оптимальних умов для інтелектуального, культурного, фізичного й морального розвитку учнів, їхня адаптація до життя в суспільстві, формування основи для підготовки неповнолітніх громадян до служіння Батьківщині на цивільному й військовому поприщах»⁴².

³⁴ https://cvpvum.edusev.ru/uploads/20400/20394/section/316112/2019-2020/UTOPLENNIOV_19.pdf

³⁵ https://cvpvum.edusev.ru/uploads/20400/20394/section/316112/2019-2020/DRAGUN_D_19.pdf

³⁶ https://cvpvum.edusev.ru/uploads/20400/20394/section/316112/2019-2020/POPOVSKIJ_19.pdf

³⁷ Федеральний закон №53 «Про військовий обов'язок і військову службу», Концепція федеральної системи підготовки громадян до військової служби на період до 2020 року від 3 лютого 2010 №134-р. Наказ Мініборони РФ і Міністерства освіти і науки РФ від 24 лютого 2010 року № 96/134 «Про затвердження Інструкції про організацію навчання громадян Російської Федерації первинним знанням у сфері оборони та їхньої підготовки з основ військової служби в освітніх закладах середньої (повної) загальної освіти, освітніх закладах початкової професійної та середньої професійної освіти і навчальних пунктах», Постанова Уряду РФ від 5 жовтня 2010 р №795 «Державна програма «Патріотичне виховання громадян на 2011–2015роки»»

³⁸ <http://docs.cntd.ru/document/420200132>

³⁹ https://chvvmu.mil.ru/upload/site27/document_file/CJYllwVJ11.pdf

⁴⁰ https://chvvmu.mil.ru/Postupayuschim/Pravila_postupleniya

⁴¹ Приказ № 341 от 31.08.2016 года https://school-36-simferopol.ru/DswMedia/-341_3108_obotkryitiikadetskixklassov.pdf

⁴² <https://school-36-simferopol.ru/DswMedia/polojeniekadetov-1-.pdf>

Іншим інструментом, що використовується РФ для пропаганди служби в армії держави-окупанта серед дітей в Криму, є діяльність організацій, основним чи додатковим завданням яких є пропаганда військової служби в армії РФ серед дітей різних вікових груп. Нижче надано приклади таких організацій.

Державна бюджетна освітня установа додаткової освіти Республіки Крим «Регіональний центр з підготовки до військової служби та військово-патріотичного виховання» («Кримпатріотцентр»).

«Кримпатріотцентр» було створено Розпорядженням Ради Міністрів Республіки Крим у 2014 р. Його метою й предметом діяльності є «організація та методичне забезпечення отримання громадянами первинних знань у сфері оборони, підготовки їх з основ військової служби в освітніх установах і в навчальних пунктах, військово-патріотичного виховання». «Міністерство освіти, науки й молоді Республіки Крим» призначає керівника Центру, затверджує його статут, забезпечує реєстрацію, розробляє і затверджує державне завдання Центру.

«Кримпатріотцентр» виконує важливу роль у здійсненні пропаганди служби в армії РФ серед дітей Криму. «Кримпатріотцентр» став співорганізатором тематичної зміни «Військово-патріотична Юнармія», що мала місце з 9 по 29 серпня 2018 року в Дитячому оздоровчому центрі «Червоні вітрила»⁴³. В цей час «Кримпатріотцентр» проводив заняття з тактики й стратегії військових дій, конструкції сучасної стрілецької зброї, стрільби, військово-спортивних ігор серед дітей-відпочивальників табору. Заняття для дітей проводили, зокрема, «кадрові офіцери Міністерства оборони Російської Федерації, ушановані військові, актив ДОСААФ, Російського Союзу ветеранів і Російської громади Криму»⁴⁴, зокрема — «заступник командира 22-ї гвардійської окремої бригади спеціального призначення Головного управління Генерального штабу Збройних Сил Російської Федерації, полковник Володимир Володимирович Недобезжкін»⁴⁵.

⁴³ http://alieparusa.com.ru/images/Docs/Svedeniya_ob_obrazovatelnoy_organizatsii/Otchet_o_rezultatakh_samoobsledovaniya/Otchet_o_rezultatakh_samoobsledovaniya_za_2018_g.pdf

⁴⁴ <https://www.krympatriotcentr.ru/v-respublike-krym-sostoyalos-zakrytie-yunarmejskoj-smeny.html>

⁴⁵ <https://www.krympatriotcentr.ru/geroj-rossii-vladimir-nedobezhkin-posetil-yunarmejskuyu-smenu-v-dots-alye-parusa.html>

Загальноросійська суспільно-державна організація «Добровільне товариство сприяння армії, авіації і флоту Росії»

Також в окупованому Криму діє Загальноросійська суспільно-державна організація «Добровільне товариство сприяння армії, авіації і флоту Росії» («ДОСААФ Росії»). Ця організація була створена відповідно до постанови Уряду Російської Федерації від 28 листопада 2009 року № 973 «Про Загальноросійську суспільно-державну організацію «Добровільне товариство сприяння армії, авіації і флоту Росії». Згідно зі Статутом організації, вона бере участь у «військово-патріотичному вихованні» громадян, навчанні громадян з військово-облікових спеціальностей для Збройних Сил Російської Федерації, інших військ, військових формувань, навчанні громадян первинним знанням у сфері оборони та їхньої підготовки з основ військової служби, організації та проведення «патріотичних (військово-патріотичних) заходів, спрямованих на пропаганду історико-культурних, військово-героїчних традицій, любові до Вітчизни, готовності до праці та захисту Батьківщини»⁴⁶.

«ДОСААФ Росії» організувала прийом 200 дітей — мешканців тимчасово окупованій території АР Крим та міста Севастополь до організації «Юнармія». ДОСААФ також є однією з засновниць «Юнармії»⁴⁷.

Кримський підрозділ Всеросійського дитячо-юнацького військово-патріотичного громадського руху «Юнармія»

Кримський підрозділ Всеросійського дитячо-юнацького військово-патріотичного громадського руху «Юнармія» визначає свою мету у такий спосіб: «Керівники організації ставлять собі за мету виплекати покоління, спроможне не лише захищати Вітчизну зі зброєю в руках, але й відстоювати інтереси Росії на мирних поприщах. Міністр оборони РФ пообіцяв юнармійцям, що у них буде можливість літати на літаках, стрибати з парашутом і стріляти з будь-якої

⁴⁶ <http://dosaaf92region.ru/ustav/>

⁴⁷ <http://www.dosaaf.ru/region91/news/yunarmiya-sevastopolya-poluchila-popolnenie/>

зброї, за винятком ракет»⁴⁸. Кримський підрозділ Юнармії було створено у червні 2016 року за підтримки «Міністерства освіти, науки й молоді Республіки Крим» і державної бюджетної установи «Кримпатріотцентр»⁴⁹.

Згідно з «Типовими освітніми програмами додаткової освіти військово-патріотичного гуртка «ЮНАРМІЯ» для загальноосвітніх шкіл й установ додаткової освіти дітей та молоді», затвердженими рішенням колегії Міністерства освіти, науки і молоді Республіки Крим №1/2 від 30.03.2018 року, на підставі яких для загальноосвітніх шкіл та установ додаткової освіти дітей та молоді освітніми установами загальної освіти розробляються робочі програми діяльності гуртків під керівництвом Юнармії, метою роботи таких гуртків є, зокрема, зростання авторитету й престижу військової служби, виховання любові до Російської Федерації як до «батьківщини». Ці програми розраховані на роботу з дітьми-учнями 6-9 класів та передбачають, зокрема, практичні стрільби зі стрілецької зброї (робота з короткоцірковою зброєю, ознайомлення з кулеметами, техніки швидкісної стрільби, техніки тактичної стрільби, техніки стрільби в русі, техніки стрільби з автомобіля під час руху, робота в групі, снайперська підготовка, проведення контрольних стрільб), розбирання та обслуговування автоматичної зброї, метання гранати⁵⁰.

Окрім здійснення діяльності безпосередньо в школах Криму, Юнармія залучається для участі в окремих заходах «військово-патріотичної» чи мілітаристської спрямованості. Приміром, у листопаді 2018 року⁵¹ Юнармія провела гру «Щит і меч» під час профільної зміни «Школа майбутніх командирів» у Міжнародному дитячому центрі «Артек», що передбачала демонстрацію дітьми-учасниками навичок вогневої підготовки, метання гранат, одягання строїв хімзахисту, встановлення намету, спорудження мотузяної переправи й надання першої медичної допомоги⁵².

У жовтні 2019 року в Євпаторії відбувався четвертий щорічний республіканський (йдеться про т. зв. «Республіку Крим») зліт учасників Юнармії, в якому взяли участь військовослужбовці армійського корпусу Чорноморського флоту РФ. Учасниками заходу стали понад 250 дітей, котрі змагалися в стройовій підготовці, виконанні нормативів з вогневої підготовки й тактики. Під час заходу організувалися зустрічі дітей з військовослужбовцями РФ, де обговорювалися питання організації проходження військової служби за призовом і за контрактом, система вступу до вищих військових навчальних закладів⁵³.

«Міністерство освіти, науки й молоді Республіки Крим»

«Міністерство освіти, науки й молоді Республіки Крим» є одним з органів влади в окупованому Криму, який, зокрема, планує та затверджує проведення в кримських навчальних закладах заходів, метою яких є пропаганда служби в армії та інших військових формуваннях РФ серед дітей-громадян України, котрі мешкають на окупованій території АР Крим та м. Севастополь.

Як-от, Міністерство затвердило типові освітні програми додаткової освіти військово-патріотичного гуртка «Юнармія» для загальноосвітніх шкіл й установ додаткової освіти дітей і молоді⁵⁴. Також Міністерство здійснює моніторинг й апробацію програм для системи муніципальних установ, рекомендує адміністраціям муніципальних районів і міських округів Республіки Крим реалізувати комплекс заходів із запровадження програм до системи додаткової освіти дітей та молоді в муніципальних утвореннях Республіки Крим з 1 вересня 2018 року⁵⁵.

⁴⁸ Сайт Юнармії РФ. — URL: <http://www.youngarmiya.ru/p/faq.html>

⁴⁹ Повідомлення про створення Юнармії Криму. URL: <http://monm.rk.gov.ru/rus/index.htm/news/340464.htm>

⁵⁰ <https://www.krympatriotcentr.ru/wp-content/uploads/2018/08/YUnarmiya-OP-DO.pdf>

⁵¹ <http://ermuo.ru/index.php/news/772-shkola-budushchikh-komandirov-v-arteke>

⁵² https://tvzvezda.ru/news/forces/content/201811261916-mil-ru-8udbl.html?utm_source=tvzvezda&utm_medium=longpage&utm_campaign=longpage&utm_term=v1

⁵³ https://tvzvezda.ru/news/forces/content/20191014920-ND8Yi.html?utm_source=tvzvezda&utm_medium=longpage&utm_campaign=longpage&utm_term=v1

⁵⁴ Рішення № 2/1 від 30.03.2018 року «Про затвердження та впровадження типових освітніх програм додаткової освіти військово-патріотичного гуртка «ЮНАРМІЯ» для загальноосвітніх шкіл й установ додаткової освіти дітей і молоді»

⁵⁵ https://vishnevka.educrimea.ru/uploads/20500/20486/section/992682/Reshenie_kollegii.pdf?1549025781754

У 2018 г. «Міністерство» провело в Криму військово-спортивну гру «Перемога»⁵⁶ «з метою вдосконалення системи патріотичного виховання, що забезпечує формування у молоді Російської Федерації міцних основ патріотичної свідомості, здорового способу життя, почуття вірності обов'язку щодо захисту своєї Батьківщини». Завданнями гри є, зокрема, підготовка до служби в Збройних Силах Російської Федерації, військово-прикладна підготовка підлітків, підтримка всеросійського дитячо-юнацького патріотичного громадського руху «ЮНАРМІЯ». Одним з організаторів гри в «Республіці Крим» є «Міністерство освіти, науки і молоді Республіки Крим». У грі, відповідно до Положення, беруть участь команди учнів освітніх закладів «Республіки Крим» віком 14–16 років.

Гра відбулася згідно з Планом заходів щодо реалізації в Республіці Крим Концепції загальнонаціональної системи виявлення та розвитку молодих талантів на 2015–2020 роки⁵⁷ з «метою вдосконалення системи патріотичного виховання, що забезпечує формування у молодих громадян Російської Федерації міцних основ патріотичної свідомості, здорового способу життя, почуття вірності обов'язку щодо захисту своєї батьківщини».

Міністерство спорту Російської Федерації визначає та затверджує порядок проведення спортивних заходів, пов'язаних з формуванням позитивного іміджу армії РФ в окупованому Криму і демонстрацією спеціальних навичок військовослужбовцями РФ, а також розвитком таких навичок серед мешканців окупованого Криму, зокрема дітей.

Як-от, Міністерство спорту РФ визначило «Єдиний календарний план міжрегіональних, загальноросійських і міжнародних фізкультурних заходів і спортивних заходів з військово-прикладних і службово-прикладних видів спорту на 2019 рік»⁵⁸. Цей План передбачає, що на території окупованих АР Крим і м. Севастополь проводитимуться змагання з таких дисциплін, як армійський рукопашний бій, військово-прикладний спорт, військово-спортивне багатоборство, веслування на шлюпках, вітрильне багатоборство, службовий біатлон, стрільба зі штатної чи табельної зброї.

Військово-прикладний спорт — це спорт, у підґрунті якого лежать спеціальні дії (зокрема прийоми), пов'язані з виконанням військовослужбовцями й співробітниками деяких федеральних органів виконавчої влади своїх службових обов'язків, підготовкою громадян допризовного й призовного віку до військової служби, що розвиваються в межах діяльності одного чи кількох федеральних органів виконавчої влади⁵⁹.

Міністерство спорту РФ визначає порядок розробки правил такого спорту, а також організовує проведення загальноросійських оглядів фізичної підготовки громадян допризовного та призовного віку до військової служби⁶⁰.

Таким чином, Міністерство спорту РФ є відповідальним за проведення спортивних заходів, зорієнтованих на пропаганду військової служби й військово-прикладного спорту серед кримчан.

Також Кримська правозахисна група задокументувала низку заходів, спрямованих на здійснення пропаганди служби в армії держави-окупанта, що мали в окупованому РФ Криму:

- Діти з міста Севастополь взяли участь у роботі оборонно-спортивного табору «Гвардієць». 13 червня 2017 року в Нижегородській області на базі 210-го Міжвидового регіонального навчального центру з підготовки молодших спеціалістів інженерних військ відбулося урочисте відкриття п'ятого, ювілейного, оборонно-спортивного табору «Гвардієць».

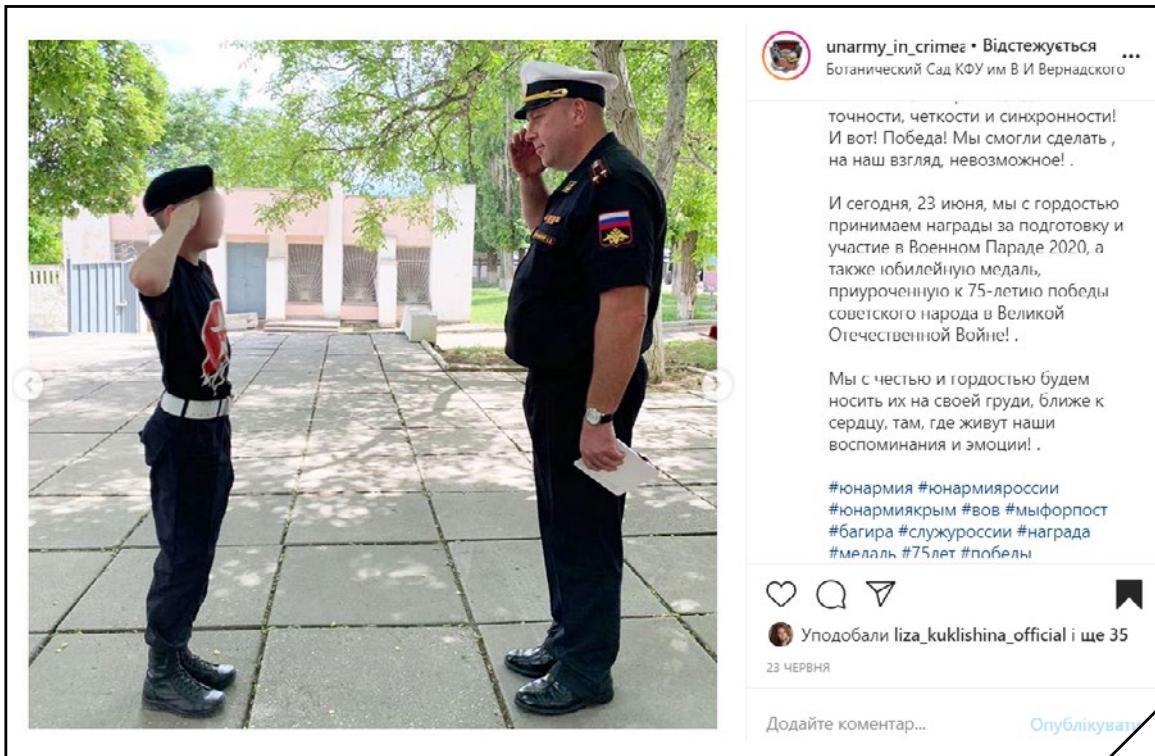
⁵⁶ 12.02.2017 року «Міністерство освіти, науки й молоді Республіки Крим» видало Наказ №284 «Про проведення в 2018 році республіканського етапу Всеросійської військово-спортивної гри «Перемога» <https://monm.rk.gov.ru/file/pr284-12022018.pdf>

⁵⁷ Концепцію затверджено розпорядженням Ради міністрів Республіки Крим від 24.11.2015 № 1106-р «Про затвердження Плану заходів щодо реалізації в Республіці Крим Концепції загальнонаціональної системи виявлення та розвитку молодих талантів на 2015-2020 роки» <https://rk.gov.ru/document/show/5113>

⁵⁸ Наказ № 1090 від 27.12.2018 року, яким було визначено «Єдиний календарний план міжрегіональних, всеукраїнських і міжнародних фізкультурних заходів і спортивних заходів з військово-прикладних та службово-прикладних видів спорту на 2019 рік» http://www.minsport.gov.ru/2019/doc/EKP_VPVS_2019-0511.pdf

⁵⁹ Федеральний закон РФ «Про фізичну культуру і спорт у Російській Федерації» №329-ФЗ від 04.12.2007 року http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_73038/

⁶⁰ Постанова Уряду Російської Федерації «Про Міністерство спорту Російської Федерації» від 19 червня 2012 №607

За повідомленням телеканалу «Зірка», підконтрольного Міністерству оборони РФ⁶¹, діти «ознайомляться з завданнями й можливостями інженерних військ, армійським побутом, братимуть участь в різних спортивних заходах, гратимуть у страйкбол, відвідуватимуть музеї та навіть виконують першу (початкову) вправу навчальних стрільб з АК-74. На завершення табірних змін учасники даватимуть урочисту клятву присягнути в юнарії»⁶².

Дитячі табори «Гвардієць-1» і «Гвардієць-2» було створено за підтримки Міністерства оборони РФ, «ДОСААФ Росії» та «Юнарії» на базі військових частин Збройних сил РФ у містах Кострово Нижегородської області та Пенза з метою отримання дітьми початкової військової підготовки та їх «патріотичного виховання»⁶³.

- Проведення військово-патріотичної зміни для учнів військових навчальних закладів, зокрема Нахімовського військово-морського училища й кадетських училищ Білорусі та Росії у **Всеросійському дитячому центрі «Орлятко»**⁶⁴. Цей дитячий центр був заснований Урядом РФ і Міністерством освіти РФ⁶⁵. Для дітей, учасників зміни, передбачені заняття з військової підготовки⁶⁶.
- У червні 2016 року на полігоні окремої бригади берегової оборони Чорноморського флоту Ангарський вперше відбувся кримський етап всеросійського забігу «Гонка Героїв»⁶⁷. Для глядачів забігу організували виставку військової техніки й озброєння⁶⁸.
- 26 березня 2019 року в окупованому Криму відбулася «Спартакіада допризовної козачої молоді» для дітей 10–17 років. Організатором заходу було Кримське окружне козацьке товариство **Військового козацького товариства «Чорноморське козацьке військо»** за підтримки Ради міністрів Республіки Крим спільно з Міністерством освіти, науки й молоді

⁶¹ <https://sc.mil.ru/social/media/television/more.htm?id=8771@morfOrgInfo>

⁶² <https://tvzvezda.ru/news/forces/content/2dcba73c44c28788aceb2cf87e3648793039c305ee166d72593a20e11d29112d>

⁶³ <http://pfo.gov.ru/media/files/file/fUMGx402vIBPfiH8b9wcnlZPpmSk2VcF.pdf>

⁶⁴ <https://center-orlyonok.ru/RU/news/V-Orlyonke-otkrylas-smena-budushchikh-ofitserov-Soyuznogo-gosudarstva-Belarusi-i-Rossii>

⁶⁵ <https://center-orlyonok.ru/RU/Content/AboutCenterPage>

⁶⁶ <https://plus.rbc.ru/pressrelease/5d512d7f7a8aa960f77c2346>

⁶⁷ https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12087708@egNews

⁶⁸ https://www.youtube.com/watch?v=r65i_BI9GcA&feature=emb_logo

Республіки Крим і ДБОЗ ДО РК «Кримпатріотцентр». Метою проведення Спартакіади оголошувалося виховання в дітях «почуття патріотизму» й готовності до військової служби⁶⁹.

- У грудні 2019 року в м. Севастополь відбулася військово-тактична гра «Щит і меч», за участю дітей-учасників «всеросійського дитячо-юнацького військово-патріотичного громадського руху «Юнармія» та представників профільного загону міжнародного дитячого центру «Артек», — **«Школа майбутніх командирів»**. Учасники гри виконували стрільби з пневматичної гвинтівки й метання гранат на дальність⁷⁰.
- У лютому 2018 року в м. Ялта «ДОСААФ Росії» провела відкритий турнір зі стрільби з пневматичної зброї, де були присутні діти-учасники «ДОСААФ Росії», «Юнармії», учні Нахімовського військово-морського училища. Крім стрільб з пневматичної зброї, діти залучалися до розбирання та збирання автомата Калашникова⁷¹.
- 15 лютого 2019 року на базі Муніципального загальноосвітнього закладу «Травнева школа» відбулася дитячо-юнацька військово-спортивна гра «Орлятко» серед загонів Юнармії Джанкойського району, присвячена 30-річчю виходу радянських військ з Афганістану. Майже 80 дітей-учасників Юнармії було задіяно у військово-спортивній грі, що передбачала змагання зі стройової та силової підготовки, з неповного збирання-розбирання автомата Калашникова та спорядження магазину⁷².
- 26 лютого 2019 року відбувся Регіональний етап Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-спортивної гри «Орлятко» серед команд усіх муніципальних утворень. Приблизно 20-ть команд муніципальних утворень т. зв. «Республіки Крим» взяли участь у змаганнях військово-спортивної гри «Орлятко». Гра передбачала змагання з військово-прикладних і спортивних дисциплін. Серед них — подолання перешкод, змагання зі знання

⁶⁹ <http://oko-crimea.ru/news/v-krymu-proshla-spartakiada-doprizyvnoy-kazachey-molodezhi>

⁷⁰ https://function.mil.ru/news_page/country/more.htm?id=12267810@egNews

⁷¹ <https://yalta.rk.gov.ru/ru/article/show/9550>

⁷² <https://www.krympatriotcentr.ru/voenno-sportivnaya-igra-orlyonok-sredi-yunarmejskih-otryadov.html>

тактико-технічних характеристик озброєння, розбирання та збирання АК-74, спорядження магазину й стрільби з лазерного тирю. У грі з показовими виступами взяли участь військовослужбовці 22-го армійського корпусу 126-окремої бригади Чорноморського Флоту Російської Федерації.

Переможцем гри стала команда міста Феодосія «Школа юнг», за що її члени були нагороджені путівками до ВДЦ «Орлятко» на зміну «Служу Батьківщині»⁷³.

- У квітні 2016 року у Всеросійському дитячому центрі «Орлятко» відбулася зміна «Служу Батьківщині», учасниками якої стали, серед інших, діти з Криму. Партнерами цієї зміни були, зокрема, Роспатріотцентр, Юнармія, Російський рух школярів, Військово-патріотичний центр «Вимпел». Під час зміни діти навчалися стрийовій підготовці, розбиранню та збиранню АК-74, прийомам рукопашного бою, основам снайперської підготовки, тактичної підготовки, метання гранати⁷⁴, стрільбі з бойового пістолета й АК-74⁷⁵.

Таким чином, діти, котрі мешкають на території окупованого Криму, розглядаються РФ як її громадяни, а тому підпадають під вплив пропаганди служби в армії РФ у рамках політики «військово-патріотичного виховання», нормативною основою якої є національне законодавство РФ. РФ були створені органи влади й організації на території окупованих Автономної Республіки Крим та міста Севастополь, які здійснюють пропаганду добровільного вступу до збройних сили РФ щодо дітей, котрі мешкають у Криму. Такі дії РФ є порушенням її міжнародно-правових зобов'язань згідно зі ст. 38 Конвенції про права дитини.

⁷³ <https://www.krympatriotcentr.ru/regionalnyj-etap-vserossijskoj-detsko-yunosheskoj-voenno-sportivnoj-igry-orlyonok.html>

⁷⁴ https://vk.com/album-29588888_236679548

⁷⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=Ckh-8eo05bg>

РЕКОМЕНДАЦІЇ РОСІЙСЬКІЙ ФЕДЕРАЦІЇ ЩОДО ДОТРИМАННЯ ПРАВ ДІТЕЙ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ КОНВЕНЦІЄЮ ПРО ПРАВА ДИТИНИ

Російська Федерація як держава-окупант, що поширює свою юрисдикцію на окуповані території Автономної республіки Крим та міста Севастополь, яка, будучи державою-учасницею Конвенції про права дитини, порушує свої міжнародно-правові зобов'язання відповідно до ст. 6, 8, 17, 38 цієї Конвенції, зобов'язана:

1. Вжити заходів щодо протидії пандемії COVID-19 в окупованому Криму, передусім — на час пандемії, не проводити зібрань, зокрема зібрань мілітаристського змісту, супроводжуваних масовим скупченням людей.
2. Припинити нав'язування автоматичного російського громадянства населенню Криму, а також депортацію тих, хто відхилив це громадянство, й усунути регресивні наслідки цього рішення для реалізації такими особами прав людини.
3. Припинити блокування радіостанцій, що здійснюють мовлення з території, підконтрольній уряду України, а також українських веб-сайтів, окрім випадків, коли таке блокування відбувається з метою виконання інших положень Конвенції про права дитини.
4. Скасувати обмеження на виїзд з території окупованих Автономної Республіки Крим і міста Севастополь для студентів вищих навчальних закладів та інших категорій учнів освітніх установ на території України, підконтрольній уряду України.
5. Виконати постанову Міжнародного Суду від 19 квітня 2017 року про тимчасові заходи у справі «Застосування Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму та Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (Україна проти Російської Федерації)» та забезпечити дітям, котрі мешкають на території окупованих Автономної Республіки Крим та міста Севастополь, доступ до освіти українською мовою.
6. Припинити застосовування мови ворожнечі органами окупаційної влади Російської Федерації в Криму щодо цивільних осіб, зокрема дітей української та кримськотатарської національностей, а також мусульман і свідків Єгови.
7. Припинити пропаганду добровільного вступу до збройних сил Російської Федерації серед дітей, як через пропагандистські масові заходи, так і шляхом утворення у межах загальноосвітніх шкіл навчальних закладів і навчальних курсів, що надають початкову військову підготовку для дітей і мають одним зі своїх головних завдань підготовку дітей до служби в Збройних силах РФ.

